

SLOVENSKÉ
NÁRODNÉ
MÚZEUM

Empírové šaty

Edícia
Zamerané
na predmet

Eva Hasalová

Edícia
Zamerané
na predmet

Empírové šaty

Eva Hasalová

Slovenské národné múzeum
Bratislava 2023

Obsah

7	Predslov	48	Materiál
8	Z truhlice do depozitára	54	Šaty Márie Zayovej
10	Rodinný poklad – pamiatka na Viedenský kongres	57	Móda v múzeu
15	Majiteľka šiat – mimoriadna žena Mária Zayová	59	Múzejný predmet prezentovaný ako rekonštrukcia reality
21	Zayovci v Uhorsku	63	Doslov
23	Šírenie módných noviniek a empírová móda	66	Literatúra
31	Móda v Uhorsku		
36	Technický popis šiat		
40	Strih jednotlivých súčastí šiat		

Predslov

Mnohé odevy z minulosti vzbudzujú pozitívne emócie a túžbu môcť si ich obliecť aj v súčasnosti. Napriek tomu, že ide o odevy, ktoré už vyšli z módy, ich estetická kvalita pretrváva. Reprezentuje ju často materiál, spôsob zhotovenia, strih a farebnosť. Ich obľubu v expozíciách múzeí a galérií podčiarkuje, samozrejme, aj istá nostalgia a staromilstvo.

Šaty, ktoré by sme chceli bližšie predstaviť na stránkach tejto publikácie (obr. 1), majú úctyhodný vek – vyše 200 rokov. Zhotovené boli okolo roku 1814 a ich majiteľka v nich podľa rodinnej pamäte tancovala na jednom z mnohých bálov Viedenského kongresu. Ale nepredbiehajte...

Postupne sa dozviete o tom, ako sa tieto šaty dostali do SNM – Historického múzea (SNM – HM) v Bratislave, komu patrili, aká bola dobová európska móda a čo bolo špecifické pre uhorský šľachtický odev. Keďže šaty boli čiastočne zreštaurované, vystavované a dokonca bola reštaurátorkou textilu (absolventkou tohto odboru na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave) zhotovená ich strihová kópia, priblížime vám aj niektoré pravidlá reštaurovania a vystavovania takýchto vzácných šiat.

Po prečítaní nasledujúcich riadkov „nazriete“ do zákulisia práce so starými, dávno módnymi odevmi, ktoré sú dnes chránené v múzeu a stávajú sa predmetom bádania.

Obr. 1. Dámske empírové šaty. SNM – Historické múzeum/S. Okkel.

Z truhlice do depozitára

Šaty sa dostali do SNM – Historického múzea vďaka akvizícii bývalej pracovníčky múzea Magdalény M. Zubercovej. Tá v roku 1984 navštívila v tom čase už starú dámu Eleonóru Schwertnerovú (1902 – 1984), členku rodiny Zayovcov, ktorá ponúkala do múzea viaceré predmety z rodinnej pozostalosti. Ako o nich M. Zubercová píše vo svojej štúdii: *„...podľa ústneho podania poslednej členky tejto rodiny tancovala v nich dáma z tejto rodiny na jednom z početných bálov počas Viedenského kongresu v roku 1815.“*

Matkou Eleonóry bola grófka Ludovika Zayová (1870 – ?), dcéra Alberta Zaya (1825 – 1904), teda vnučka Karola Zaya (1797 – 1871), ktorá sa vydala za Františka Schwertnera (1852 – 1910). Eleonóru si pamätajú ešte viacerí Častkovčania, ktorí ju volali „konteska“ a jej kúriu „konteskin dom“. Šaty patria medzi predmety, ktoré sa po smrti pani Eleonóry Schwertnerovej a veľmi rýchlo zbúraní jej kúrie v Častkovciach podarilo získať do múzejných zbierok.

Na osudoch ďalších zayovských hnutelných pamiatok sa tiež podpísali nové spoločensko-politické zriadenia ovplyvňujúce život šľachty na Slovensku. Známa a vo svojej dobe chýrna Zayovská knižnica z Uhrovca je súčasťou fondu historických knižníc Slovenskej národnej knižnice (SNK) v Martine. Niektoré rodinné portréty z Uhrovca sa dostali po roku 1945 do Múzea v Bojniciach, ktoré je dnes súčasťou Slovenského národného múzea (SNM). Rôzne iné predmety z vlastníctva tejto rodiny sa nachádzajú aj v Hornonitrianskom múzeu v Prievidzi. Niektoré rodinné písomnosti sú uložené v Slovenskom národnom archíve v Bratislave.

Dohľadanie mobiliára z kaštieľov v Uhrovci, Častkovciach a Bučanoch, ktoré patrili do roku 1945 rodine Zayovcov, by vyžadovalo detektívne zručnosti a bádateľskú trpezlivosť. Nejde však len o prípad tohto šľachtického rodu. V oddelení dokumentácie SNM – HM je medzi rôznymi poznámkami z výskumov k akvizíciám odložený text so strohým, ale výrečným konštatovaním M. Zubercovej: *„...Je veľkou škodou, že sa aj „pričinením“ tamojšieho národného výboru predmety z tejto domácnosti doslova*